

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ФОЛЬКЛОРНОГО АНГЛОМОВНОГО ТА УКРАЇНОМОВНОГО ДИСКУРСІВ

Загребельна Ніна,

кандидат історичних наук, доцент,
історичний факультет,

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Яретик Микола,

студент III курсу,
історичний факультет,

факультет мистецтв імені А. Т. Авдієвського,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Протягом останніх десятиліть мова фольклору як відображення найважливіших компонентів культурної традиції стає предметом пильної уваги дослідників. Фольклор є невід'ємною частиною кожної культури і невичерпним джерелом соціокультурних знань. Фольклорні тексти відображують звичаї і традиції народу, несуть інформацію про певні історичні події, побут, сфери діяльності народу та його світогляд, знайомлять із реаліями країни. Завдяки фольклорним текстам можна краще усвідомити образ світу носіїв мови.

Прислів'я та приказки – широко поширений жанр усної народної творчості, мудрість і дух народу, кращі знання мови, образ мислення, розуміння характеру народу. Основні джерела мають народне, літературне, біблійне походження, а також запозичені і використані з цитат із різних відомих творів. Першоджерелом виникнення прислів'їв та приказок є колективний розум народу. Поряд з фольклорними прислів'ями широко вживаються образні вирази, створені письменниками та іншими видатними людьми. (*Юлій Цезар: The wish is father to the thought; He gives twice who gives quickly. Езон: One swallow doesn't make a summer. Уільям Шекспір: All that glitters is not gold. All's well that ends well. Love is blind.*)

Характерними особливостями прислів'їв та приказок є стислість, лаконічність, образність, метафоричність, ритмічність, повчальний зміст стабільність, експресивність.

М. І. Дубровін простежує понятійний зміст терміну прислів'я:

1) стислість, лаконічність; 2) прислів'я - це пропозиція; 3) прислів'я - це цитата; 4) прислів'я сягає своїм корінням у глибину століть; 5) прислів'я відображає правдиві явища; 6) прислів'я - хранитель мудрості народу. [5, с. 152]

Римування – це виразний засіб. Його ознаками є стійкість, запам'ятовуваність, точна або асонансна рима. (**Little strokes fell great oaks.** – Крапля камінь точе. **A stitch in time saves nine.** – Один шов зроблений вчасно коштує дев'яти. **East or West, home is best.** – В гостях добре, а вдома краще.)

Приказка є ніби неповним прислів'ям, фрагментом речення, образним порівнянням. Прикладом таких приказок можуть послужити такі вирази, як: **When pigs can fly.** – Коли рак на горі свисне. **When two Sundays come together.** – Коли місяць з сонцем зустрінеться.

Приказка є одночленною, а прислів'я – двочленим. Фольклористи найчастіше використовують таку класифікацію: людина і природа; соціальні відносини у суспільстві; родинно-побутові стосунки; риси особистості, її характер; господарська діяльність людини. Особливо цікавими для нашого дослідження є прислів'я та приказки про природу, її явища, рослинний і тваринний світ. В центрі їхньої уваги – небесні світила, атмосферні явища, зміни пори року, дня. Спостереження в цій сфері пов'язані з хліборобством, тому їх ще називають народним календарем. (**Make hay while the sun shines.** – Коси коса, поки роса, а як роса додолу, то ми додому. **As you make your bed, so you must lie on it.** – Посієш вчасно, то вродить рясно.)

Соціальна нерівність між людьми, розподіл на багатих і бідних, розпалювали суперечності в суспільстві. Це відбилося на цілих циклах прислів'їв про боротьбу народу за незалежність, волю, проти несправедливості. (**A great fortune is a great slavery.** – Більше грошей – більше клопоту. Зайві гроші – зайві турботи. **A beggar can never be bankrupt.** – Бідняк ніколи не збанкрутіє. **Better be the head of a dog, than the tail of a lion.** – Краще бути першим на селі, ніж останнім у місті. **Fish begins to stink at the head.** – Риба гниє з голови.)

Навички господарювання передавалися від покоління до покоління, що сприяло виробленню сталих поглядів на працю, її результати, методи трудової діяльності. (**No pains no gains.** – Без труда нема плода. **A penny saved is a penny gained.** – Копійка гривню береже. **Every miller draws water to his own mill.** – Всякий мірошник воду на свій млин відводить. Сенс: Своя сорочка ближче до тіла. **Every man is the architect of his own fortunes.** – Кожна людина – творець своєї долі.)

Прислів'я і приказки про взаємини в родині узагальнили народний погляд на призначення сім'ї, обов'язки в ній кожного члена, передали всі етапи її функціонування. (**A good Jack makes a good Jill.** – У хорошого Джека і Джіл хороша. Гарний їхав – гарну на віз узяв. У гарного чоловіка і гарна дружина. **As the tree, so the fruit.** – Яке дерево, такий і плід. Яблуко від яблуні недалеко падає. **The black crow thinks her own birds white.** – Чорній вороні свої пташенята здаються білими. Будь-якій матері своє дитя миле. **Every family has a black sheep.** – У кожній сім'ї є чорна вівця. У сім'ї не без виродка.)

Прислів'я та приказки про особистість людини з усіма її фізичними і моральними якостями давали філософське осмислення її буття та поведінки, критичну оцінку таких негативних явищ, як підступність, шахрайство, скупість, нахабство, лінощі тощо. (**Who keeps company with the wolf, will learn to howl.** – Хто знається з вовками, навчиться вити. З вовками жити – по-вовчому вити. **A lazy sheep thinks its wool heavy.** – Ледачій вівці і власна шерсть важкою здається. Ледачому коню і хвіст в тягар. **The early bird catches the worm.** – Рання пташка ловить хробака. Хто рано встає, тому Бог подає. **An early riser is sure to be in luck.** – Хто рано встає, тому Бог дає.)

З точки зору перекладу прислів'я та приказки розподіляються на три групи:

1) прислів'я, які повністю співпадають з прислів'ями мови перекладу і за змістом, і за формою; 2) прислів'я, які співпадають за змістом, але не співпадають за образом, який лежить в їх основі; 3) прислів'я, які не мають відповідників у мові перекладу. Вони перекладаються або описовим способом, або за допомогою прислів'я, створеного перекладачем. В. Виноградов виділяє п'ять можливих способів перекладу прислів'їв: повним відповідником (еквівалентом); частковим відповідником; «псевдоприслівним» відповідником; описовим перекладом; калькуванням. [4, с. 57]

До еквівалентних способів перекладу належить повний відповідник (еквівалент). Це переклад, коли в мові перекладу є прислів'я, рівноправне за змістом, функціями та стилістичними характеристиками, що відповідають прислів'ю - оригіналу. (**It is never too late to learn.** – Вчитись ніколи не пізно. **A friend in need is a friend indeed.** – Друзі пізнаються в біді. **Breaking is not making.** – Руйнувати – не будувати. **Strike while the iron is hot.** – Куй залізо, доки гаряче. **Money can't buy happiness.** – За гроші щастя не купиш.)

При частковому еквівалентному перекладі прислів'я можуть мати розбіжності у лексичному складі або співпадати по змісту, але бути зовсім різними за образом, який лежить в їх основі. (**Like water off the duck's back.** – Як з гуски вода. **To kill two birds with one stone.** – Одним пострілом двох зайців убити. **To buy a pig in a poke.** – Купити kota в мішку. **A drop in the bucket.** – Краплина камінь точе.)

При перекладі прислів'їв нерідко використовується прийом калькування (дослівний переклад). Прислів'я відтворюється повністю без будь-яких змін і легко сприймається читачем. (**Judge not of men and things at first sight.** – Не суди про людей і про речі з першого погляду. **Who chatters with you, will chatter of you.** – Той, хто плете плітки з вами, буде плести і про вас. **We soon believe what we desire.** – Ми охоче віримо тому, чого бажаємо. **Times change and we change with them.** – Часи змінюються, і ми змінюємося разом з ними. **Never put off till tomorrow what you can do today.** – Ніколи не відкладай на завтра те, що можеш зробити сьогодні.)

Описовий переклад – це переказ прислів'я, який зумовлений відсутністю в мові перекладу необхідних відповідників та неможливістю калькування. При такому способі перекладу неминучими є стилістичні, емоційно-експресивні та інформаційні втрати. Такі прислів'я перекладаються вільними виразами: **Familiarity breeds contempt.** – Чим більше знаєш людину, тим краще бачиш її недоліки. **Alike every day makes a clout on Sunday.** – Одноманітність набридає. **Money spent on the brain is never spent in vain.** – Гроші, витрачені на освіту, завжди окуповуються. **A watched pot never boils.** – Коли чекаєш, час тягнеться дуже повільно.

І. П. Березовський зазначає, що загадка функціонує як засіб розвитку спостережливості, винахідливості, впізнавання розумових здібностей людини. [3, с. 5]

Розуміння семантичної структури загадок сприяє ефективному відгадуванню. За формою загадки – комунікативні одиниці, за значенням – вони омовлюють сему питальності, за прагматикою – це творчий пошук імплікованої в первинному блоці інформації [6, с. 43]. Англійські загадки містять в собі безмірну національну властивість, без усвідомлення якої неможливе розпізнавання здобутків інших культур. Класифікації англійських народних загадок здебільшого побудовані на основі тематичного принципу. Можна виокремити такі тематичні групи: природа; людина; матеріальне життя людини; трудова діяльність людини; абстрактні, загальні, умовні поняття.

Англійська загадка складається зі стислого поетичного вислову, у якому чільне місце посідають різноманітні стилістичні засоби, такі як метафора, метонімія, оксиморон, алітерація, анафора, тавтологія та інші. Розглядаючи ознаки художньої специфіки жанру англійських народних загадок, можна виокремити найголовніші з них: стислість, сконденсованість думки, стійкість традиції, значна усталеність образності.

Українському слову загадка є протилежне англійське слово riddle. Англійські загадки, як і українські будуються на метафоричному описі предметів або явищ. Незалежно від того, українські чи англійські, загадки є ідентичними за своїм призначенням: носять навчальний характер та креативне мислення. (Наприклад: **What animal always sleeps with its shoes on?** – Яка тварина завжди спить взутою? Відповідь: **a horse** — кінь. **For what person do all men take off their hats?** – Перед якою людиною всі чоловіки знімають капелюхи? Відповідь: **a barber** – чоловічий перукар. **When does Potato changes its nationality?** – Коли картопля змінює своє громадянство? Відповідь: **When it becomes french fires.** – Коли стає «картоплею по-французьки». **It stands on one leg with its heart in its head. What is it?** – Вона стоїть на одній нозі, серцевина в її голові. Що це? Відповідь: **a cabbage** – капуста).

На сьогодні збільшується інтерес до англійських народних загадок. Англійські народні загадки містять в собі елемент гри, розваги, збуджують увагу,

розвивають спостережливість у дітей та виконують пізнавальну та виховну функції, тобто вони майже перейшли в дитячий фольклор. Українські та англійські народні казки дуже різноманітні, кожна казка виділяється особливим змістом, своїм стилем і представленими в ній образами. Часто головні герої казок поєднують в собі багато рис, характерних для народу, який створив їх. Казки знайомлять нас з окремими елементами духовної і матеріальної культури країни, дозволяють дізнатися різні етапи її історії.

Серед англійських та українських казок є багато схожих. Це українська казка «Колобок» і англійська «Johnny Cake», англійська «The Hen which Lays Golden Eggs» й українська «Курочка Ряба», англійська «Lazy Jack» і українська «Про дурня Терешка», англійська «Mister Miasa» і українська «Сестричка та її братик золотий баранчик» та інші. Спробуємо порівняти «Johnny Cake» і «Колобок». [1, с. 4] Сюжети казок «Johnny Cake» і «Колобок» дуже схожі. В обох казках: і в українській, і в англійській, головні дійові особи представлені істотами чарівного світу, тобто балакучою випічкою - Колобком і Johnny Cake. Обидві казки будуються на прийомі градації, поступовому розвитку дій. В даному випадку колобок зустрічає звірів, чимдалі небезпечніших. Причому в обох казках лисиця виступає в ролі останнього звіра, з яким зустрічається головний герой. Небезпека лисиці – не в фізичній силі, а в хитрості. В обох казках лисиця є символом хитрості.

Але є і відмінності. Наприклад, в англійській казці Johnny зустрічає не тільки тварин, а й людей, і все-таки лисиця виявляється хитрішою. Тим самим ніби посилюється прийом градації і прийом алегорії. Також в казці «Johnny Cake», на відміну від «Колобка», звірі поводяться активніше, докладають більше зусиль, щоб зловити Johnny. - I can out run you too. - You can, can you? We will see about that. The bear ran after Johnny cake who went on and on so fast that the bear saw that he could not hope to catch him and he lay down to rest.

В українській казці колобок задобрює звірів пісенькою, звірі заслуховуються і колобок спокійно тікає. У звірів не виникає бажання його наздогнати. [2]

Аналізуючи англійські казки, було виявлено, що серед багатьох казок є одна, а то й кілька гумористичних сцен, що гумор, настільки властивий англійському народу, яскраво проявляється в його казках. Аналізуючи текст казки «The Hunted Hare», можна дійти висновку, що навіть про темні сили, яких бояться в усьому світі, в тексті говориться з гумором.

In that solitary waste the devils sometimes danced to music in the company of musicians who gave them a few «hints in the concord of sweet sounds». (В тому безлюдному місці чорти іноді танцювали під музику в компанії музикантів, навчаючись потроху згоди і краси). [2] Чорти змальовані в віршовій формі, що пом'якшує «страшний образ». Чорти порівнюються з гончими псами.

Of hounds on Heathfield seen to rise

With horned heads and flaming eyes.

(**Hounds** – гончі пси, в казці – чорти)

В українській літературі казка – найколеритніший жанр. Найхарактернішими для українських казок художніми засобами є:

- *епітети*: чисте золото, проклята хвостомеля, почесне місце та ін;
- *стійкі вирази*: красна дівиця, добрий молодець, жива вода;
- *зменишувально-пестливі прізвиська*: лисичка, півник, курочка, Івасик, Оленка; (В англійських казках woxy-foxy, henny-penny, wolf-gulf);
- *уособлення*: красне сонечко встає;
- *метафори*: гулею покотився, хмарою полетів.
- *повторення*: сидів, сидів; думав, думав. (Повторення характерні також для англійських казок).

Таким чином англійські та українські казки мають багато спільних рис: їхні сюжети, герої, мораль – схожі. Це пояснюється тим, що уявлення про загальнонародні ідеали в усіх народів подібні. В казках багато художніх засобів, але в англійських казках більше прислів'їв, приказок, пісень, заклинань. Колоритні герої краще запам'ятовуються, мораль казки залишається в дитячій (адже казки розповідають, як правило, дітям) пам'яті назавжди, а в казках даються відповіді на чимало життєвоважливих питань. Практично всі українські казки мають хороший кінець, тому що в Україні є звичай розповідати казки на ніч (він з'явився ще в XII столітті). Однак, не всі британські казки мають хороший кінець, наприклад казка «Владика з владик» (будинок згорає в кінці казки). Проаналізувавши англійський та український фольклор, ми дійшли висновку, що у кожного народу були свої герої, про яких склали «хвалебні пісні», але фольклор кожного народу має свої особливості.

Список літератури:

1. 100 казок. Найкращі українські народні казки з ілюстраціями провідних українських художників. Том 1. За редакцією І. Малковича. К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2008. – 161 с.
2. Англійські загадки для дітей з відповідями. (Режим доступу: <http://poradu24.com/english/zagadki-dlya-ditej-anglijskoyu-z-vidpovidyami-riddles-for-kids.html>)
3. Березовський І. П. Загадаю — відгадай!..//Загадки. — К.: Дніпро, 1987.— 48 с.
4. Виноградов В. В. Лексикология и лексикография: избранные труды. М.: Наука, 1986. 161 с.
5. Дубровин М. И. Иллюстрированный путеводитель по английской грамматике (в 2 томах). М.: Начала-Пресс, 1992. – 436 с.
6. Кобякова І. К. Навчати перекладу: навч. посіб. / І. К. Кобякова. - Суми: СумДУ, 2013. - 160 с.